

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

GUIDELINES FOR VOLUNTEER TOURISM MANAGEMENT FOR ENVIRONMENTAL CONSERVATION FOR THAI YOUTH

ไรวินท์ ลียวัฒนานพวงศ์ / RAIWIN LEEYAWATTANANUPONG

หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

INTEGRATED TOURISM MANAGEMENT, FACULTY OF ENVIRONMENTAL CULTURE AND ECOTOURISM, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

กฤติกา สายณะรัตน์ชัย / KRITTIKA SAYNARATCHAI

หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

INTEGRATED TOURISM MANAGEMENT, FACULTY OF ENVIRONMENTAL CULTURE AND ECOTOURISM, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

จุฑาริบัติ จันทรเียด / JUTATIP JUNEAD

หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

INTEGRATED TOURISM MANAGEMENT, FACULTY OF ENVIRONMENTAL CULTURE AND ECOTOURISM, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

Received : October 4, 2022

Revised : August 25, 2023

Accepted : September 4, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเพื่อสร้างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย วิธีการดำเนินการวิจัยมีทั้งหมด 3 ระยะ ระยะที่ 1 คือ การศึกษาพฤติกรรมและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร โดยมีกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ นักศึกษาที่เคยเข้าร่วมการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร รวม 402 คน ใช้การวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ คือ ผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐ ภาคเอกชน และกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวม 12 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ระยะที่ 2 คือ การร่างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร และระยะที่ 3 การยืนยันแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครจากผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวม 5 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร 2-3 ครั้ง ในช่วงกุมภาพันธ์-พฤษภาคม โดยเป็นกิจกรรม 3 วัน 2 คืน เดินทางร่วมกับกลุ่มเพื่อน มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมและราคาที่จะจ่ายในอนาคตไม่เกิน 1,000 บาท รับข้อมูลจากโซเชียลมีเดียเป็นหลัก ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทยคือ ควรออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว มีระยะเวลาและช่วงเวลาในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชน แหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและมีที่พักแรมรองรับ สามารถเข้าถึงได้ง่ายปลอดภัย ทั้งในช่วงกลางวันและกลางคืน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับ โดยเฉพาะสัญญาณโทรศัพท์ และไฟฟ้า

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร, เยาวชนไทย, การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

Abstract

This study aimed to study tourism behavior and volunteer tourism management for environmental conservation by Thai youths, and to create guidelines for volunteer tourism management for environmental conservation of Thai youth. There were 3 phases in the research methodology. The first phase was the study of behavior and opinions on volunteer tourism management. The quantitative samples were 402 students who participated in volunteer tourism. The data analysis was conducted using the analysis of frequency, percentage, and mean. The qualitative samples were experts and eminent people from the public, the private sector, and youth groups involved in environmental conservation tourism management with 12 people. The data analysis was conducted using content analysis. The second phase was the drafting of the Volunteer Tourism Management Guidelines, and the third phase was the confirmation of the Volunteer Tourism Management Guidelines. from the public, and the private sector involved in environmental tourism, a total of 5 people, using content analysis.

The results revealed that they participated in volunteer activities 2 or 3 times from February to May. The activities were for 3 days and 2 nights. They traveled with a group of friends, paid an activity admission fee and future admission fees would not be higher than 1,000 Baht. They received information from social media and their opinions about tourism management were at a high level in all dimensions. The guidelines for volunteer tourism management among Thai youth and environmental conservation were as follows: activities should be designed with diversity to meet local requirements and tourists. In terms of time and period of tourism management, trips should be organized with an appropriate schedule for youth, selecting the most prominent tourist attractions with a variety of natural resources, and accommodations in the tourist attraction areas. The accommodation should be easy to access, convenient, safe during the day and night, offer basic facilities especially the phone signal and electricity for tourists.

Keywords: Tourism Management Guidelines, Volunteer Tourism, Thai Youth, Environmental Conservation

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งของประเทศไทยที่มีแนวโน้มการเติบโตสูงขึ้น และเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศ ในขณะเดียวกันรูปแบบการท่องเที่ยวที่ทุกคนคุ้นเคยเป็นอย่างดีคืออย่าง Mass Tourism หรือการท่องเที่ยวแบบมวลชน ซึ่ง

เป็นการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ก็ได้สร้างผลกระทบทางลบให้กับทรัพยากรธรรมชาติอย่างมาก จนแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งต้องปิดพื้นที่ชั่วคราวเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นให้ดีขึ้น แต่การแก้ปัญหาดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว เพราะไม่ได้รับการแก้ไขที่ตรงจุด จากปัญหาดังกล่าวทำให้ใน

ปัจจุบันเริ่มมีแนวคิดการท่องเที่ยวในลักษณะอื่น ๆ ที่มีความเฉพาะเจาะจง ใส่ใจในชุมชน สิ่งแวดล้อม และสามารถชะลอผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการสร้างจิตสำนึกด้านการรักษาสีงแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยว หรือมีการออกแบบกิจกรรมที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างน้อยที่สุด เพื่อลดการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ต้นได้ไปเยือน รวมถึงนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่มักจะท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษของตัวเองมากขึ้น และมีเป้าหมายในการท่องเที่ยวที่มากกว่าการแค่เที่ยวเล่นหรือพักผ่อนหย่อนใจ นั่นคือการสร้างประโยชน์กลับคืนให้แก่แหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย หรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่า การท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร (Volunteer Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร มีความนิยมมาอย่างยาวนานจากประเทศในฝั่งตะวันตก โดยเฉพาะในทวีปยุโรป ซึ่งเริ่มมาจากการช่วยเหลือกันในยามทุกข์ยากจากภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายมากมาย ทำให้ผู้คนจำนวนมากออกมาร่วมตัวกันเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบเหตุดังกล่าวในรูปแบบของการเดินทางไปเป็นอาสาสมัครในพื้นที่ต่าง ๆ สำหรับประเทศไทยจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครที่เห็นได้ชัดคือเหตุการณ์สึนามิที่ภาคใต้ฝั่งตะวันตก เมื่อปี พ.ศ. 2547 ที่กินพื้นที่ถึง 6 จังหวัดของไทย ทำให้ทั้งคนไทยและคนต่างชาติออกมาให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งการบริจาคเงิน สิ่งของ อาหาร น้ำดื่ม รวมถึงเป็นอาสาสมัครในการกู้ชีพ เก็บศพ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2559) หรือบางกลุ่มก็ใช้ความรู้ความสามารถตัวเองในการช่วยเหลือผู้คนจากเหตุการณ์ดังกล่าว

ความนิยมของการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครในประเทศไทยเริ่มมีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดมากขึ้น ควบคู่ไปกับจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนไทย เนื่องจากการเล็งเห็นปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมลง ตั้งแต่อดีตทั้งการทำสัมปทานป่าไม้ การล่าสัตว์อย่างถูกกฎหมาย หรือการตัดไม้ทำลายป่าจนถึงปัจจุบัน และเนื่องจากกลุ่มเยาวชนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่อาจจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมมากที่สุด เยาวชนรุ่นใหม่หลายพันคนทั่วโลกจึงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว (กนกพร กลิ่นกลา, 2563) จนทำให้เกิดองค์กรต่าง ๆ ที่มีแนวคิดด้านการอนุรักษ์

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น เช่น กลุ่มไบโม่ กลุ่มรักษ์เขาใหญ่ มูลนิธิสืบนาคะเสถียร มูลนิธิต้นไม้สีเขียว หรือกลุ่มเยาวชนที่จัดตั้งชมรมหรือชุมนุมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ ภายใต้การกำกับดูแลของมหาวิทยาลัย ที่รวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่บางครั้งก็ได้รับการแก้ไขอย่างไม่ตรงจุด ส่งผลให้การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระหว่างการท่องเที่ยวเริ่มถูกพูดถึงและให้ความสำคัญมากขึ้นจนกลายเป็นกระแสการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่กำลังเป็นที่ความนิยมในกลุ่มวัยรุ่นชาวไทย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครนี้เกิดขึ้นมาในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และไม่ใช่ว่าเรื่องล้าสมัย แต่กิจกรรมเหล่านี้กำลังกลายเป็นเรื่องที่เป็นที่นิยมและแผ่ขยายไปในวงกว้างในสังคมขึ้น ซึ่งการขยายตัวของการท่องเที่ยวในลักษณะนี้นั้นเริ่มเป็นที่นิยมในหมู่นักศึกษาที่ใช้วันหยุดยาวในช่วงปิดเทอมไปสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อความสุขของตนเอง (อิสระพงษ์ พลธาน, 2559) โดยผลสำรวจจากเว็บไซต์บุ๊กกิ้งดอทคอมพบว่าวัยรุ่น Gen Z ได้แก่ ผู้ที่เกิดหลัง พ.ศ. 2540 มีความสนใจในการทำกิจกรรมอาสาสมัครในระหว่างท่องเที่ยว และมีความใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากกว่าคนรุ่นก่อน ๆ โดยวัยรุ่นกลุ่มนี้มีความตั้งใจที่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึก มีความต้องการที่จะ “ให้กลับคืน” สู่พื้นที่ที่ไปเยือน และตัดสินใจที่จะช่วยปกป้องทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น (ปีแอลที แบงคอก, 2562) นอกจากนี้การได้เป็นนักท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ยังทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากกว่าการท่องเที่ยวทั่วไป (Caissie et al, 2001: 38 - 50) โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มเยาวชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นกลุ่มเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง ซึ่งห่างไกลพื้นที่ที่ต้องการให้กิจกรรมอาสาสมัครให้เข้าถึง แม้ว่าผลการสำรวจพบว่าวัยรุ่น Gen Z มีความสนใจในด้านกิจกรรมอาสาสมัครเพิ่มขึ้น แต่ในทางกลับกันพบว่าเยาวชนในกรุงเทพมหานครมีจิตอาสายน้อยกว่าเยาวชนในพื้นที่อื่น ๆ (ไทยพีบีเอส, 2553) ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมในกลุ่มเยาวชนไทย และเพื่อสร้างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครสำหรับเยาวชนไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย
2. เพื่อสร้างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณนำคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยทั้งหมด 3 ระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวและความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเยาวชนไทย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม
- 1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้เป็นเยาวชนที่ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐบาลใหญ่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่เคยท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนจาก สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐบาลใหญ่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้แก่ มหาวิทยาลัยที่ได้รับจัดสรรงบดำเนินการ และงบลงทุน (ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้างปีเดียว ไม่รวมสิ่งก่อสร้างผูกพัน) ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 มากกว่า 1,000 ล้านบาทขึ้นไป ประกอบด้วย นักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหิดล นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีจำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น 151,313 คน จากนั้นผู้วิจัยใช้การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) พบว่าได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 คน ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการเก็บข้อมูลในแต่ละมหาวิทยาลัยให้

มีจำนวนเท่ากัน โดยใช้การสุ่มแบบโควตา (Quota sampling) เป็นมหาวิทยาลัยละ 67 คน รวมทั้งสิ้น 402 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจากนักศึกษาที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยวอาสาสมัครในกลุ่มเยาวชน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.3 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อร่างแบบสอบถาม และนำร่างแบบสอบถามไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมเพื่อสร้างแบบสอบถามให้มีความตรงตามเนื้อหามากที่สุด

2) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ท่าน พิจารณาคำความตรงของแบบสอบถามด้วยวิธีตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยแบบสอบถามได้ค่าความตรงเท่ากับ 0.87 หลังจากนั้นดำเนินการปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้

3) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.961 หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงด้านสำนวนภาษาให้ชัดเจนก่อนนำแบบสอบถามนี้ไปใช้ในการวิจัยต่อไป

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ โดยใช้ Google Forms ระหว่างวันที่ 5 มกราคม 2564 ถึง 24 กุมภาพันธ์ 2564

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

2.1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 12 คนที่เต็มใจตอบแบบสัมภาษณ์ หรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว โดยมีการกำหนดคุณสมบัติดังนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ในหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 2 คน

2) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ในหน่วยงานเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 2 คน

3) ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 2 คน

4) กลุ่มเยาวชนผู้นำที่มีประสบการณ์ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 6 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร และส่วนประสมทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร

2.3 การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร เพื่อร่างแบบสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์ให้มีความตรงตามเนื้อหา โดยให้เนื้อหาครอบคลุมถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2564 ถึง 3 เมษายน 2564 ทั้งรูปแบบออนไลน์และไปสัมภาษณ์แบบต่อหน้ายังสถานที่ทำงานของผู้ให้สัมภาษณ์

ระยะที่ 2 การร่างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากวิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามนักศึกษาที่เข้าร่วมการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มเยาวชนผู้นำที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ออกมาเป็นร่างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย เพื่อให้ตรงกับความต้องการ และความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยมากที่สุด

ระยะที่ 3 การยืนยันแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

3.1 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 5 คนที่เต็มใจตอบแบบสัมภาษณ์ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติ คือ เป็นกลุ่มที่มีประสบการณ์และมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมอาสาสมัคร ไม่น้อยกว่า 3 ปี คือ ผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และเอกสารประกอบการยืนยันแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 18-20 พฤษภาคม 2564 โดยสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวและ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเยาวชนไทย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำ
ข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าสถิติ
โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังต่อไปนี้

1.1 แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว
อาสาสมัครในกลุ่มเยาวชน ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดย
การแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ นำเสนอในรูป
ตารางประกอบความเรียง

1.2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
จัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อม ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ ผู้วิจัยจึง
มีเกณฑ์ในการกำหนดน้ำหนักคะแนนของข้อคำถามแบบ
มาตราประมาณค่าระดับความคิดเห็นมากน้อย 5 ระดับ
(Likert scale) โดยมีการกำหนดค่าของคะแนนดังต่อไปนี้

คะแนน ระดับความคิดเห็น

คะแนน 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก
ที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก

คะแนน 3 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปาน
กลาง

คะแนน 2 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย

คะแนน 1 หมายถึง ความคิดเห็นน้อยที่สุด

จากการแบ่งระดับการประเมินเป็น 5 ระดับ
สามารถนำมาวิเคราะห์เกณฑ์เทียบระดับความคิดเห็น ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ระดับความคิดเห็น

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็น
มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็น
มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็น
ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็น
น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็น
น้อยที่สุด

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และ
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปตารางประกอบความ
เรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูล
จากแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิง
ลึก ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งมีลักษณะเป็น
ความคิดเห็นมาถอดความ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดย
วิเคราะห์ความคิดเห็นในประเด็นที่เหมือนกันหรือสอดคล้อง
กัน และจัดลำดับความสำคัญตามข้อคิดเห็นตามประเด็น
ที่ทำการศึกษาวิจัย เพื่อนำไปสร้างแนวทางการจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับ
เยาวชนไทยต่อไป

ระยะที่ 2 การร่างแนวทางการจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับเยาวชนไทย

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากผลการ
วิจัยระยะที่ 1 เพื่อนำมาร่างแนวทางการจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับ
เยาวชนไทย ที่ตรงกับความต้องการ และความคิดเห็นของผู้
ให้ข้อมูลในการวิจัยมากที่สุด

ระยะที่ 3 การยืนยันแนวทางการจัดการการ ท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับเยาวชนไทย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดย
ใช้การถอดความ การวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์
ความคิดเห็นในประเด็นที่เหมือนกันหรือสอดคล้องกัน และ
จัดลำดับความสำคัญตามข้อคิดเห็นตามประเด็นที่ทำการ
ศึกษาวิจัย เพื่อยืนยันแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิง
อาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครสำหรับเยาวชนไทย สามารถสรุป
และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการท่องเที่ยวและความคิดเห็นเกี่ยว
กับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

ตารางที่ 1 แบบสอบถามพฤติกรรมการท่องเที่ยวอาสาสมัครในกลุ่มเยาวชน

พฤติกรรมการท่องเที่ยวอาสาสมัคร		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม	ครั้งแรก	80	19.90
	2 - 3 ครั้ง	142	35.30
	4 - 5 ครั้ง	125	31.10
	6 ครั้งขึ้นไป	55	13.70
2. วัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมกิจกรรม*	เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	355	30.30
	เพื่อการศึกษาเรียนรู้	220	18.80
	เพื่อสัมผัสวัฒนธรรมกับคนในท้องถิ่น	169	14.40
	เพื่อหลบหนีจากชีวิตประจำวัน	179	15.20
	เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	166	14.10
	เพื่อทำตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย	84	7.20
3. หน่วยงานที่เข้าร่วมกิจกรรม*	มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาอยู่	383	51.80
	บริษัททัวร์	72	9.70
	สถาบันการศึกษา	112	15.20
	หน่วยงานภาครัฐ	104	14.10
	หน่วยงานภาคเอกชน	68	9.20
4. ลักษณะกิจกรรม*	กิจกรรมปลูกป่า	281	29.10
	กิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ	150	15.60
	กิจกรรมทำแนวกันไฟ	135	14.00
	กิจกรรมเพาะพันธุ์สัตว์/ พืช	127	13.20
	กิจกรรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ	226	23.40
	กิจกรรมอื่น ๆ	45	4.70
5. กิจกรรมที่ชื่นชอบ	กิจกรรมปลูกป่า	161	40.00
	กิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ	63	15.70
	กิจกรรมทำแนวกันไฟ	20	5.00
	กิจกรรมเพาะพันธุ์สัตว์/ พืช	20	5.00
	กิจกรรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ	121	30.10
	กิจกรรมอื่น ๆ	17	4.20
6. ช่วงเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม*	กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม	254	44.50
	มิถุนายน - ตุลาคม	147	25.70
	พฤศจิกายน - มกราคม	170	29.80

พฤติกรรมทางท่องเที่ยวอาสาสมัคร		จำนวน (คน)	ร้อยละ
7. ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม*	กิจกรรม 1 วัน ไม่ค้างคืน	99	17.60
	กิจกรรม 2 วัน ค้าง 1 คืน	126	22.30
	กิจกรรม 3 วัน ค้าง 2 คืน	177	31.40
	กิจกรรม 4 วัน ค้าง 3 คืนขึ้นไป	162	28.70
8. ผู้ร่วมกิจกรรม*	ด้วยตนเอง	201	29.40
	ครอบครัว	109	15.90
	กลุ่มเพื่อน	316	46.20
	บริษัททัวร์	32	4.70
	คณะดูงาน	26	3.80
9. ค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการเข้าร่วมกิจกรรม	ไม่เสียค่าใช้จ่าย	175	43.50
	ต่ำกว่า 1,000 บาท	201	50.00
	1,000 - 2,000 บาท	26	6.50
	2,001 - 3,000 บาท	0	0.00
	3,001 บาทขึ้นไป	0	0.00
10. ค่าใช้จ่ายที่พอใจจะจ่ายในครั้งต่อไป	ต่ำกว่า 1,000 บาท	130	32.30
	1,000 - 2,000 บาท	124	30.80
	2,001 - 3,000 บาท	87	21.60
	3,001 - 4,000 บาท	38	9.60
	4,001 บาทขึ้นไป	23	5.70
11. ช่องทางการรับข้อมูล*	สื่อโซเชียลมีเดีย	332	31.20
	รายการโทรทัศน์	130	12.20
	หนังสือ	121	11.40
	เพื่อนหรือคนรู้จักแนะนำ	249	23.40
	มหาวิทยาลัย	159	14.80
	หน่วยงานภาครัฐ	47	4.40
	หน่วยงานภาคเอกชน	21	2.00
	อื่น ๆ	6	0.60

หมายเหตุ * เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ที่มา : ไรวินท์ ลีวัฒนานนท์

เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2564

จากตารางที่ 1 พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2-3 ครั้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก นิยมเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่ากับมหาวิทยาลัยที่ศึกษาอยู่มากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่านักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่จะมีความใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อาจเพราะนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงข้อมูลผลกระทบทางลบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและเป็นผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังถูกทำลายอย่างหนักในปัจจุบัน (กนกพร กลิ่นเกลสา, 2563) จึงทำให้ตระหนักและมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการสำรวจของเว็บไซต์บุกเบิกดอทคอมที่พบว่า นักท่องเที่ยว Gen Z (คนที่มีอายุระหว่าง 16-24 ปี) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่คำนึงถึงเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาเมื่อออกเดินทาง ทั้งการลดคาร์บอนฟุตพริ้นท์ระหว่างการเดินทาง การเลือกที่พักที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ปีแอลที แบงคอก, 2562) โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมท่องเที่ยวในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม โดยเป็นกิจกรรม 3 วัน 2 คืน และเดินทางร่วมกับกลุ่มเพื่อนเป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่านักท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครของกลุ่มเยาวชนมักเดินทางพร้อมกับกลุ่มเพื่อน เนื่องจากเป็นกลุ่มวัยที่ใกล้เคียงกันทำให้มีทัศนคติหรือความชอบคล้ายกัน โดย

ส่วนใหญ่มักใช้เวลาในการท่องเที่ยวช่วงปิดเทอม หรือมีระยะเวลาที่ไม่แน่นอนจนเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชนันท์ เบลียนต์ (2542) ที่พบว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักศึกษา นิยมเดินทางโดยการไปกันเองกับกลุ่มเพื่อน โดยใช้เวลาประมาณ 3 วัน โดยการท่องเที่ยวแต่ละครั้งของนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนจะมีงบประมาณไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่านักท่องเที่ยวเยาวชนจะใช้งบประมาณอย่างจำกัด และคำนึงถึงความคุ้มค่าของราคาที่ต้องจ่ายไป เนื่องจากส่วนใหญ่ยังไม่สามารถหารายได้ด้วยตนเอง มีรายได้จะมาจากผู้ปกครองเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุเนตร วิเศษสิงห์ (2551) ที่พบว่าเยาวชนมีงบประมาณในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งต่ำกว่า 1,000 บาท เนื่องจากส่วนใหญ่ยังเป็นนักศึกษาที่ยังไม่มีรายได้เป็นของตัวเอง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้รับรู้ข้อมูลการประชาสัมพันธ์จากสื่อโซเชียลมีเดียมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์เป็นช่องทางที่นักท่องเที่ยวเยาวชนรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงได้ง่ายมากที่สุด และเป็นช่องทางที่มีอัตราการใช้งานที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน ที่พบว่า เยาวชนไทยส่วนมากใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟน และมีอัตราการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 91.4 โดยเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในกลุ่มอายุอื่น โดยนิยมเพื่อรับข้อมูลการประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ จากสื่อออนไลน์มากที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561)

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม		S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจ	4.18	0.45	มาก
2. ด้านความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง	4.04	0.55	มาก
3. ด้านที่พักแรม	4.06	0.51	มาก
4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.37	0.45	มาก
5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ	3.75	0.64	มาก
6. ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป	4.27	0.62	มาก
รวม	4.11	0.33	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (= 4.37) ด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (= 4.27) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (= 4.18) ด้านที่พักแรม (= 4.06) ด้านความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง (= 4.04) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (= 3.75) ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เฉพาะกลุ่ม ยังไม่แพร่หลายในประเทศไทยมากนัก ทำให้การบริหารจัดการต่าง ๆ ยังไม่อยู่ในระดับที่ดีมาก แต่อย่างไรก็ตามองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากที่สุดคือด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่มีความเหมาะสมทั้งกับชุมชนและนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่ายอย่างสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมาศศุภา นิยมบุญจาซ (2558) ที่พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านกิจกรรม โดยรูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสม เป็นด้านที่มีความสำคัญมากที่สุด และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ เรย์มอนด์ และฮอลล์ (Raymond & Hall, 2008: 530 - 543) ที่ได้อธิบายกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวและความสมัครใจไปทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะต้องเอื้อประโยชน์ให้กับทั้งนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นให้ได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ยังเป็นไปในทางเดียวกันกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และกลุ่มเยาวชนผู้นำที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ให้ความเห็นว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร ผู้จัดการท่องเที่ยวควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมอย่างทั่วถึง และกิจกรรมนั้นต้องเกิดประโยชน์กับพื้นที่นั้น โดยมีการประเมินผลกระทบทั้งเชิงบวกและลบของกิจกรรมอย่างละเอียด เพื่อไม่ให้เกิดการ

กิจกรรมในแต่ละครั้งเกิดผลกระทบเชิงลบหรือสร้างความเสียหายให้กับทรัพยากรในพื้นที่นั้น ปัจจัยถัดมาคือการออกโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร โดยผู้จัดการท่องเที่ยวจะต้องออกแบบให้มีความสมดุลกันระหว่างการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ และการทำกิจกรรมอาสาสมัคร โดยมีระยะเวลาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว และเพื่อตอบโจทย์ทุกความต้องการของนักท่องเที่ยว ปัจจัยถัดมาคือด้านสิ่งดึงดูดใจ หรือแหล่งท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวส่วนมากจะคำนึงถึงเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น พืชพรรณที่เป็นจุดเด่นของพื้นที่ สัตว์ป่าที่สามารถหาชมได้ในพื้นที่เป็นหลัก

2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทย

ประเด็นที่ 1 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

แนวทางที่ 1.1 ควรออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และนักท่องเที่ยว เพื่อให้กิจกรรมนั้นเกิดประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายอย่างสูงสุด โดยเน้นการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กัน

แนวทางที่ 1.2 ควรจัดเตรียมสถานที่อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการ และอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมได้อย่างทั่วถึง

แนวทางที่ 1.3 ควรมีการตรวจสอบผลกระทบทางด้านบวกและด้านลบจากการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งก่อนการทำกิจกรรมและหลังการทำกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ กาญจนา สมมิตร (2556) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอาสาสมัครควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนเจ้าของพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อให้กิจกรรมนั้นตรงกับความต้องการของชุมชนมากที่สุด และเพื่อป้องกันผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้น และยังสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ ที่กล่าวถึงการจัดกิจกรรมว่า ผู้จัดการท่องเที่ยวควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมได้อย่างทั่วถึง โดยกิจกรรมนั้นต้องเกิดประโยชน์และตรงกับความต้องการของแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว นั่นอย่างแท้จริง

ประเด็นที่ 2 การจัดการด้านโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป

แนวทางที่ 2.1 ควรออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวระยะสั้นประมาณ และอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม หรือช่วงเดือนพฤศจิกายน - มกราคม

แนวทางที่ 2.2 ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์โปรแกรมการท่องเที่ยวผ่านช่องทางออนไลน์ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการตลาด โดยการจัดทำโปรโมชั่นสำหรับการท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ และมีการกำหนดราคาของโปรแกรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนพัฒน์ช่วยครุฑ (2563: 187 - 202) ที่พบว่า เยาวชนไทยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ตมากถึงร้อยละ 72.4 และยังสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เยาวชนผู้นำที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมอาสาสมัคร ที่กล่าวถึง ช่วงเวลาและรูปแบบกิจกรรมไว้ว่า ในการทำโปรแกรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยต้องเป็นช่วงเวลาที่ไม่ชนกับช่วงสอบ หรือวันที่มีการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการต้องขาดเรียน และเยาวชนส่วนมากนิยมท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด

ประเด็นที่ 3 การจัดการด้านสิ่งดึงดูดใจ

แนวทางที่ 3.1 ควรพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานมากขึ้น ทั้งด้านความปลอดภัยและความสะอาดของพื้นที่

แนวทางที่ 3.2 ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่น และมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางที่ 3.3 ควรมีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) และควรมีการกำหนดพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรมอย่างชัดเจน

แนวทางที่ 3.4 ควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ และการจัดการการท่องเที่ยวให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนใกล้เคียง

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเปรม ฤาจารย์ประภาสวัสดี (2562) ที่กล่าวว่าการพัฒนาด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน และสร้างจิตสำนึก

ให้คนในท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวช่วยกันดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว จะช่วยรักษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของไทย ทำให้ได้รับความเชื่อมั่นในความปลอดภัยระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว และเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างยั่งยืนต่อไป และยังสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์หน่วยงานด้านการอนุรักษ์ ที่กล่าวถึงประเด็นความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว ว่าเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการของกลุ่มเยาวชนที่เดินทางมาทำกิจกรรมอาสาสมัครคำนึงถึงเช่นกัน โดยมักจะเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง หรือมีมาตรฐานในการดูแลความปลอดภัยเป็นหลัก

ประเด็นที่ 4 การจัดการด้านที่พักแรม

แนวทางที่ 4.1 ควรเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีที่พักแรมรองรับ เพื่อลดการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยว และลดเวลาการเดินทางระหว่างสถานที่พักแรมและสถานที่ทำกิจกรรม

แนวทางที่ 4.2 ควรเลือกที่พักแรมที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ระบบน้ำ ระบบไฟฟ้า และมีมาตรฐานด้านความสะอาด

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาสกรณ อักกะโชติกุล (2557) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าพักโรงแรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ปัจจัยมีผลต่อการตัดสินใจเข้าพักมากที่สุด คือปัจจัยด้านความสะอาดของห้องพัก และยังสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์หน่วยงานภาคเอกชน ที่กล่าวว่าลักษณะการท่องเที่ยวอาสาสมัคร มักจะทำกิจกรรมที่ใช้เวลามากกว่า 1 วัน ดังนั้นปัจจัยในการเลือกที่พักแรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องมาตรฐานด้านความสะอาดและปลอดภัยเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องความสะดวกสบายมากนัก

ประเด็นที่ 5 การจัดการด้านความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง

แนวทางที่ 5.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครควรมีเส้นทางการเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก มีป้ายบอกทางที่ชัดเจน มีมาตรฐาน และมีไฟส่องสว่าง เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

แนวทางที่ 5.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครควรมีที่จอดรถที่เพียงพอ และปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราณี อธิชัยกุล (2547) ที่พบว่า การจัดการด้านจราจรในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ดี มีป้ายจราจรที่ชัดเจนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และมีการจัดหาที่จอดรถอย่างเพียงพอให้กับนักท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวได้ และยังสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์หน่วยงานภาคเอกชน ที่กล่าวถึงลักษณะการเดินทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครว่า เป็นกลุ่มที่เดินทางด้วยรถส่วนตัวหรือเช่ารถตู้ในการเดินทาง จึงคำนึงถึงความสะดวกในด้านการมีป้ายบอกทางต่าง ๆ อย่างชัดเจน และการอำนวยความสะดวกเรื่องที่พักจอดรถรับที่เพียงพอและปลอดภัย

ประเด็นที่ 6 การจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

แนวทางที่ 6.1 ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครให้มีมาตรฐานและเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ต ระบบ Wi - fi

แนวทางที่ 6.2 ควรมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรม และการบริการต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงควรมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้สามารถถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวได้

แนวทางที่ 6.3 ควรมีการดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งความปลอดภัยระหว่างการพักผ่อน และความปลอดภัยระหว่างการทำกิจกรรม

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทิมา ศรีหิรัญ และคณะ (2563: 32 - 50) ที่พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยว Gen Z คำนึงถึงมากที่สุดคือสิ่งอำนวยความสะดวกด้านเทคโนโลยี เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ต ระบบ Wi - fi เพื่อใช้ในการรับและส่งต่อข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และยังสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์หน่วยงานภาคเอกชน ที่กล่าวว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมักจะเน้นย้ำ นอกจากด้านความปลอดภัยและความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวแล้วคือ เรื่องสัญญาณโทรศัพท์สำหรับการติดต่อสื่อสารการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างการท่องเที่ยว

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชนไทยดังกล่าว จะสามารถนำไปเป็นแนวทางให้ผู้จัดการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัคร หรือผู้จัดกิจกรรมในสถานศึกษาสำหรับเยาวชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมอาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงประเด็นในการจัดการการท่องเที่ยวทั้ง 6 ประเด็น เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครมากขึ้นในกลุ่มเยาวชนไทย และสร้างประโยชน์แก่เยาวชนและแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสืบไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. ควรพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวอาสาสมัครร่วมกับคนในชุมชน โดยออกแบบให้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชน ทั้งด้านระยะเวลา จำนวนวันในการท่องเที่ยว ช่วงเวลาในการจัดการท่องเที่ยว และด้านราคาให้เหมาะสม

2. ควรสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน และสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน

3. ควรมีการจัดการด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน โดยพัฒนาเส้นทางให้มีมาตรฐานปลอดภัย และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน และนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน รวมไปถึงพัฒนาความสามารถทางด้านภาษา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

2. ภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงคมนาคม และกรมการท่องเที่ยว ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และการให้บริการที่มีมาตรฐาน เพื่อผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร กลิ่นเกลตา. (2563). จุดยืนของ Gen Z - อนาคตโลกคืออนาคตเรา. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2565, จาก <http://www.salforest.com/blog/generationz-and-sustainability>
- กาญจนา สมมิตร และคณะ. (2556). โครงการการวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน. ปรินซ์นิพนธ์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. ถ่ายเอกสาร
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2559). *Voluntourism สร้างสรรค์ ห่วงใย ใส่ใจแบ่งปัน*. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2563, จาก <http://www.etatjournal.com/web/menu-read-tat/menu-2016/menu-22016/718-22016-voluntourism>
- จารุเนตร วิเศษสิงห์. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- จิณัสนา ศรีหิรัญ, กมนภา หวังเชื่อนกลาง, ธิภา ในถา และสมศักดิ์ ตลาดทรัพย์. (2563, มกราคม - มิถุนายน). การจูงใจนักท่องเที่ยวเจเนอเรชันแซตต์ด้วยองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว เพื่อเข้าร่วมประเพณีฮีตสิบสองใน *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 5 (1) : 32 - 50.
- ชันันท์ เปลี่ยนดี. (2542). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนิสิต/นักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชนพัฒน์ ช่วยครุฑ. (2563, กันยายน - ธันวาคม). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของเยาวชนไทยหลังยุคโควิด-19. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 10 (3) : 187 - 202.
- ไทยพีบีเอส. (2553). *เยาวชนไทยจิตอาสาลดลง*. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.thaibps.or.th/news/content/215152>
- บีแอลที แบงคอก. (2562). *Lifestyle*. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2563, จาก <https://www.bltbangkok.com/lifestyle/travelers-list/5110/>
- เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์. (2562). *มาตรการความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2565, จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- ภาสกรณ อักกะโชติกุล. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการที่พักประเภท โรงแรมรายวันของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาศศุภา นิมนต์จาซ. (2558). การศึกษาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขาสันหนอกว้าว (อุทยานแห่งชาติเขาแหลม). (วิทยานิพนธ์ปริณามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.
- ราณี อธิชัยกุล. (2547). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: เกษตรศาสตร์
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). *สื่อสังคมออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2564, จาก https://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2020/thai2020_11.pdf
- อิสระพงษ์ พลธาน. (2559). การท่องเที่ยวอาสาสมัคร ทางเลือกหรือสิ่งที่ควรเลือก สำหรับคนรุ่นใหม่. ใน *เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 13 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*. หน้า 1037 - 1042. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- Caissie, L. T., Halpenny, E. A. (2001). Volunteering for nature: Motivations for participating in a biodiversity conservation volunteer program. *World Leisure Journal*, 45 (2) : 38 - 50. Retrieved May 5, 2021, from <https://doi.org/10.1080/04419057.2003.9674315>

Raymond, E. M., & Hall, C. M. (2008). The development of cross-cultural (mis) understanding through volunteer tourism. *Journal of sustainable tourism*, 16 (5) : 530 - 543.

Yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. (2nd Ed.), New York: Harper and Row.